

1830–1880: Η Ρομαντική Σχολή των Αθηνών

Χαρακτηριστικά

- ο επιστροφή στο παρελθόν
- ο μελαγχολία και απαισιόδοξη διάθεση
- ο καθαρεύουσα
- ο προσπάθεια για τόνωση του εθνικού φρονήματος του λαού

Κύριοι εκπρόσωποι: α) **Ποίηση:** οι Αλέξανδρος και Παναγιώτης Σούτσος, Αλ. Ρίζος Ραγκαβής, Κ. Παπαρρηγόπουλος, Σπ. Βασιλειάδης, Αχιλλέας Παράσχος.

β) **Πεζογραφία:** Δ. Βικέλας, Πάυλος Καλλιγάς, Εμμ. Ροΐδης.

Ο **Χρονογράφημα** είναι ένα είδος πεζού λόγου που καλλιεργήθηκε κυρίως από τις στήλες του ημερήσιου τύπου. Είναι σύντομο και αντλεί τα θέματά του από την τρέχουσα κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα. Προϋποθέτει περιεκτικότητα, κομψότητα λόγου και αμεσότητα.

Τα υαλοπωλεία, Εμμανουήλ Ροΐδης

Η ΠΑΠΙΣΣΑ ΙΩΑΝΝΑ ΚΑΙ Ο ΑΦΟΡΙΣΜΟΣ

Ο Εμμανουήλ Ροΐδης το 1866 ήταν μόλις τριάντα χρονών. Ήταν ένας κοσμοπολίτης νέος που δεν προσαρμόζονταν στα ζητούμενα της καθεστηκυίας πνευματικής τάξης των Αθηνών και γι' αυτό επιζητούσε να προκαλέσει με το έργο του και να επιφέρει την αλλαγή.

Την πενιχρή πνευματική παραγωγή τότε την έλεγχε η Παλαιά Αθηναϊκή Σχολή. Τα μέλη της για να αποδεχθούν οποιονδήποτε νέο συγγραφέα ως άξιο λόγου απαιτούσαν αυτός να εκφράζεται αποκλειστικά στην καθαρεύουσα και να είναι υπέρμαχος του Ρομαντικού Κινήματος, το οποίο όμως ήδη παρήκμαζε στην Ευρώπη. Οποιοδήποτε άλλο είδος γραφής το απέρριπταν, εκτός από τα ιστορικά μυθιστορήματα που εξήρανε το παρελθόν και ιδίως τον Μεσαίωνα, καθώς και εκείνα που προέβαλλαν τα θετικά της Εκκλησίας και της Χριστιανοσύνης.

Τα παραπάνω «αιτήματα» ήταν ακριβώς ό,τι αποστρεφόταν ο Ροΐδης, αλλά για να γίνει δεκτός στα πνευματικά σαλόνια έπρεπε να παίξει με τους όρους του παιχνιδιού. Αυτός όμως φρόντισε να τους αντιστρέψει με τρόπο μοναδικό: Έγραψε πράγματι ένα ιστορικό μυθιστόρημα, την Πάπισσα Ιωάννα, που εκτυλισσόταν στον Μεσαίωνα (9ο αι. μ.Χ.), που οι ήρωές του είχαν να κάνουν με τον εκκλησιαστικό κλήρο και που ήταν γραμμένο σε αριστοτεχνική καθαρευουσιάνικη γλώσσα.

Μέσω του συγκεκριμένου έργου του, λοιπόν, ο Ροΐδης κατόρθωσε να σατιρίσει την πνευματική παραγωγή του τόπου, να υπονομεύσει το ιστορικό μυθιστόρημα, να θίξει τα κακώς κείμενα του κλήρου, να προκαλέσει με την ελευθεροστομία

του και τις τολμηρές περιγραφές του και κυρίως να αφυπνίσει τον αναγνώστη: Να τον κάνει να αναρωτηθεί, να τον ταρακουνήσει από την πολυθρόνα του και να του μάθει ότι ο ρόλος του αναγνώστη δεν είναι να δέχεται παθητικά τη σκέψη του συγγραφέα, αλλά να συμμετέχει στην ιστορία προβληματιζόμενος για όσα διαβάσει.

ΜΙΣΑΗΛΙΔΗ ΝΙΚΗ

Όπως ήταν αναμενόμενο το νέο αυτό μυθιστόρημα έπεσε σαν κεραυνός εν αιθρία. Πρώτος αντέδρασε ο σκληροπυρηνικός Επίσκοπος Καρυστίας, Μακάριος, ο οποίος με ένα άρθρο του στην εφημερίδα Εθνοφύλαξ καταδίκασε το βέβηλο αυτό ανάγνωσμα. Ακολούθησαν πολλές έγγραφες αναφορές στο θέμα, ώσπου ο Μακάριος κατόρθωσε να πάρει με το μέρος του μεγάλο μέρος του λαού και να φέρει το ζήτημα στην Ιερά Σύνοδο, η οποία το καταδίκασε.

Στις 4 Απριλίου του 1866, λοιπόν, Η Πάπισσα Ιωάννα αφορίστηκε και παράλληλα κλήθηκε το ποιμνίο να μην το διαβάσει, και αν μπορεί να το καταστρέψει ακόμη, γιατί κρινόταν επικίνδυνο για την ψυχική και σωματική υγεία του αναγνώστη(!).

Από την άλλη όμως, υπήρχε και ένα μέρος του πληθυσμού που υποδέχτηκε με ενθουσιασμό το βιβλίο: Οι πικάντικες ιστορίες της ερωτικής πάπισσας σε συνδυασμό με τους τριγμούς που είχε προκαλέσει το όλο θέμα, έκανε το -έστω και περιορισμένο αναγνωστικό κοινό- να διαβάσει με ακόρεστη μανία το βιβλίο, το οποίο περνούσε από χέρι σε χέρι, μιας και τα πρώτα αντίτυπα είχαν πια εξαντληθεί. Όλος αυτός ο ενθουσιασμός έφερνε σε δύσκολη θέση την Εκκλησία.

Σ' αυτό το σημείο αξίζει ίσως να σημειώσουμε και μια παράξενη σύμπτωση: Το 1749 είχε παραπεμφθεί προς αφορισμό και ένας μακρινός συγγενής του Ροΐδη, ο ιερομόναχος Μακάριος Ροΐδης από τη Χίο, ο οποίος πιθανότατα κατηγορήθηκε εξαιτίας των φιλικών σχέσεων που είχε με καθολικούς. Όπως πληροφορούμαστε από το βιβλίο Ιστορία της Χίου του Γ. Ζολώτα και Αιμ. Σάρου (1928, σελ. 783): «Η απολογία του ήτο τόσον ευφράδης, ώστε ο Πατριάρχης καταγοητευθείς τον ηθώωσε και τον προσεκάλεσε να πάρη κάφε εις τα Πατριαρχεία, τιμήν όλως εξαιρετικήν. Κρυφοί τινές εχθροί του τον περιεκύκλωσαν συγχαίροντές τον και του προσέφερον ταμβάκον, φαίνεται δηλητηριασμένον, διότι μόλις ανήλθε την κλίμακα των Πατριαρχείων, κατέπεσε νεκρός. Συνκεκινημένος ο Πατριάρχης έγραψε συλληπητήριο επιστολήν προς τον πατέρα του». Με άλλα λόγια, αφού δεν μπόρεσαν να τον αφορίσουν, τον δηλητηρίασαν...

Ο Εμμανουήλ Ροΐδης -ευτυχώς- δεν είχε την ίδια τύχη με τον μακρινό συγγενή του. Τα χρόνια που ακολούθησαν ήταν γεμάτα από ζωή και μάλιστα πλούσια. Συνήθιζε να συχνάζει στο χειμερινό θέατρο του Μπούκουρα και στα καλοκαιρινά θέατρα τα οποία βρισκόνταν μεταξύ των Στηλών του Ολυμπίου Διός και του Αρδηττού, στο καφέ Άντρον των Νυμφών, σε εκείνο της Κυρίας Ρομπλέρ και στο Η Ωραία Ελλάς, αλλά και στα βιβλιοπωλεία του Νάκη και του Περή. Όσον αφορά τη συγγραφική του δραστηριότητα, επικεντρωνόταν σε κριτικές μελέτες, σε σατιρικά κείμενα (γνωστά ως «σκαλαθύρματα» = σκαλίζω και παίζω), καθώς και σε γαλλικά άρθρα για την Grèce και την Indépendance Hellénique.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

http://www.greeklanguage.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/pi/content.html?c=6&t=3,6886

Ο Ροΐδης δεν είναι άνθρωπος της ακοής –άλλωστε ήταν βαρήκοος– αλλά της όρασης και μάλιστα της οξύτατης όρασης, είναι Λυγξ (ψευδώνυμό του στην εφημ. του Κλεάνθη Τριαντάφυλλου «Ραμπαγάς») (Μουλλάς, 25). Η παρατηρητικότητα του σε συνδυασμό με την κριτική ικανότητά του –είναι γεννημένος πολεμιστής αναφέρει ο Κλ. Παράσχος (Παράσχος, 42)– καθορίζουν το ύφος της λογοτεχνικής παραγωγής του: γίνεται ο θεμελιωτής της νεοελληνικής κριτικής (ο Δροσίνης τον αποκαλούσε «αστυνομία της σκέψης»).

Ο Ροΐδης υπήρξε κατεξοχήν κριτικός. Αυτή του η ιδιότητα σχετίζεται άμεσα με το ειρωνικό, σαρκαστικό, χιουμοριστικό, σατιρικό και τελικά ανατρεπτικό ύφος του. Η λογική του σε συνδυασμό με το σκώμμα συνέτριβε και άφηνε ερείπια χωρίς να προτείνει λύσεις, χωρίς να δημιουργεί. Γι' αυτό ο Ροΐδης έχει χαρακτηριστεί από τον Γρ. Ξενόπουλο ως καταλυτής (βλ. Ξενόπουλος, Το έργο του Ροΐδου, 31 Μαρτίου 1904). Παντού βρίσκει τρωτά: στη λογοτεχνία του καιρού του, στη ζωγραφική, σε όλα. Όμως αυτό που του αναγνωρίζουν όλοι είναι ότι με τη συνέπειά του έδωσε ώθηση να κάνει ο πνευματικός κόσμος ένα βήμα μπροστά. Γι' αυτό και οι νεότεροι τον αναγνώρισαν.

Ρομαντισμός και Ροΐδης: Ο Ροΐδης παρότι θαύμαζε τους ρομαντικούς (Μπάιρον, Μπωντλέρ, Ταιν κ.ά.) άσκησε δριμεία κριτική στους συγχρόνους του που επιδίδονταν στις ανούσιες υπερβολές του ρομαντισμού. Με τη συνεπή ορθολογιστική στάση του και με την άγρυπνη κριτική του – βλ. τη διαμάχη του με τον Άγγ. Βλάχο 1877 και την ανάπτυξη της θεωρίας του για την «περιρρέουσα ποιητική ατμόσφαιρα»– άνοιξε νέους δρόμους στη νεοελληνική λογοτεχνία.

Αν επιχειρήσουμε να εντάξουμε τη σάτιρα, το χιουμοριστικό χρονογράφημα που εξετάζουμε του Ροΐδη, στο ρεύμα του ρομαντισμού, θα διαπιστώσουμε ότι το συγκεκριμένο κείμενο δε διέπεται από τις αρχές του ρομαντισμού. Αυτοί οι χαρακτηρισμοί για το κίνημα του ρομαντισμού θα οδηγήσουν τα παιδιά στη διαπίστωση ότι το κείμενο που εξετάζουμε κάθε άλλο παρά ρομαντικό είναι. Πατά γερά στην πραγματικότητα: περιγράφει, σχολιάζει και σκώπτει πράγματα επίκαιρα, σύγχρονα.

Με τον Ροΐδη ωστόσο τα πράγματα συνέβησαν διαφορετικά, παρόλο που και ο ίδιος στάθηκε τυπικός εκπρόσωπος της γενιάς του 1860. Η ρομαντική όμως πρόκληση και διαμαρτυρία, το ρομαντικό νόσος της γενιάς του κατόρθωσε στην περίπτωση του να απεμπλακεί από τα όρια του ατομικού εγώ και να ενσωματώσει τον κοινωνικό προβληματισμό και τη συλλογική προοπτική. Εγκαταλείπει το παλιό που εκπνέει. Η σάτιρα στην αρχή ως αμυντική συμπεριφορά γίνεται στη συνέχεια όπλο επίθεσης και επιτίμησης με στόχο την αναμόρφωση της κοινωνίας.

Ø Θεματικές ενότητες:

- ο οι συνήθειες των αρσενικών σκύλων
 - ο η κατάσταση των πεζοδρομίων της Αθήνας
 - ο η προσωπική εμπειρία του συγγραφέα
 - ο περιγραφή ενός συγκεκριμένου επεισοδίου
- Ø Ο ειρωνικός και σατιρικός τόνος του συγγραφέα.
- Ø Η αντίδραση του αφηγητή και η αντίδραση των ιδιοκτητών του καταστήματος.
- Ø Σύγκριση με τη σύγχρονη πραγματικότητα.
- Ø Η αφήγηση γίνεται σε πρώτο πρόσωπο (συνηθίζεται στο χρονογράφημα) και ο αφηγητής συμμετέχει (ως θεατής ή με τις σκέψεις του) στο περιστατικό.
- Ø Γλώσσα καθαρεύουσα, μακροπερίοδος λόγος και αρχαιότροπη σύνταξη

Η αφήγηση πλέκεται σε 3 επίπεδα:

Επίπεδο 1 (παράγραφοι 1-3): Τα προβλήματα που προκαλούν οι σκύλοι στους καταστηματάρχες. (Επανέρχεται στην παρ. 11 κ.ε. με την περιγραφή του περιστατικού.)

Επίπεδο 2 (παράγραφοι 4-8): Τα προβλήματα που προκαλούν οι καταστηματάρχες στους πεζούς. Ο αφηγητής, ως πεζός στο κέντρο της Αθήνας, τοποθετείται στο πρόβλημα.

Επίπεδο 3 (παράγραφοι 9-14): Το περιστατικό: Τα προβλήματα που προκαλούν οι καταστηματάρχες στους σκύλους!

Προσωπικές εκτιμήσεις του αφηγητή υπάρχουν ακόμα στις εξής

παραγράφους 6: «Αλλά το υπέρ παν άλλο, ... και προσκρούων ανά παν βήμα εις εκθέσεις υαλοπωλείων», στην 7: «Μυριάκις, αφού εκινδύνευσα ... πεζοδρομίου, υπό τον γλυκύν ήχον του συντριβομένου υαλίου», στην 8: «τα πεζοδρόμια είναι προωρισμένα προς ελευθέραν κυκλοφορίαν των πεζοδρόμων», στην 9 «την πραγματοποίησιν του χρυσού μου ονείρου», και τέλος στη 14: «Κρίμα τω όντι ότι αι γυναίκες δεν είναι εύθραυστοι όσον αι φιάλαι ... ομοίαν τύχην και όμοιον σκύλον».

Το κύριο θέμα του κειμένου είναι η πόλη και το κύριο στοιχείο του ύφους, το χιούμορ, που απαιτεί υψηλό βαθμό κριτικής ικανότητας.

- Το κωμικό στοιχείο / το αστείο / το γέλιο

Σε ποια σημεία κάνει ο Ροΐδης τον αναγνώστη να γελάσει; Με ποιους τρόπους πετυχαίνει ο συγγραφέας να αποδώσει το «κωμικό στοιχείο» στο κείμενο; Γιατί γελάμε διαβάζοντας το κείμενό του Ροΐδη; Η ερμηνεία και η ανάλυση του γέλιου έχει απασχολήσει και εξακολουθεί να απασχολεί φιλοσόφους, κοινωνιολόγους, ανθρωπολόγους. Το γέλιο είναι μια από τις ιδιότητες του ανθρώπου που τον κάνουν να ξεχωρίζει από τα άλλα έμβια όντα (μαζί με τη δεξιότητα των χεριών, την ανωτερότητα του εγκεφάλου και τη γλώσσα) (Καρζής, 11). Ο Πλάτων

θεωρούσε το γέλιο εκδήλωση ασχήμιας και χαιρεκακίας. Ο Νίτσε και ο Φρόντ θεωρούσαν το γέλιο ως αποβολή μύχιου φόβου ή χαλάρωση από ψυχική φόρτιση, οι Μπερξόν και Κέστλερ ως επαναστατική πράξη (Λουπασάκης, 62-65).

Αλλά τι προκαλεί το γέλιο;

Το γέλιο προκαλείται από τη ύπαρξη του κωμικού στοιχείου. Συνεργασία παιδιών για τον εντοπισμό του αστείου (π.χ. αναφορά σε περιεργά χαρακτηριστικά ...μύτη / δόντια/ σωματική διάπλαση / βάδισμα/ ενδυμασία... / μια περιεργή συμπεριφορά κτλ.). Αστείο/ κωμικό είναι οτιδήποτε έρχεται σε αντίθεση με την κοινή λογική, τη μακρόχρονη συνήθεια, οτιδήποτε ξεφεύγει από τον κανόνα. Ο Ροΐδης είχε μοναδική ικανότητα να εντοπίζει το αστείο, το παράδοξο στη ζωή και να το σχολιάζει με τρόπο χιουμοριστικό ή και ειρωνικό και εν τέλει να σατιρικό. Το αστείο, το χιούμορ, η ειρωνεία και η σάτιρα είναι οι βασικοί άξονες του ροϊδείου ύφους και θα πρέπει να σχολιαστούν ιδιαίτερα κατά την προσέγγιση του κειμένου.

Αλλά γιατί γελάμε διαβάζοντας «Τα υαλοπωλεία»; Ο Bergson στη μελέτη του για το γέλιο αναφέρεται στο «κωμικό μιας κατάστασης» και «στο κωμικό των λέξεων». Για να αντιληφθούν οι μαθητές τη διαφορά των δύο ειδών «κωμικού» χρησιμοποιούμε το κείμενο και με τη βοήθειά μας εντοπίζουν το αστείο που προκύπτει από τα συμβάντα, καθώς και το αστείο που προκύπτει από το ύφος/ την επιλογή των λέξεων/ από τις ίδιες τις λέξεις.

Το κωμικό της κατάστασης.

Η επανάληψη:

* Οι επαναλαμβανόμενες σκηνές κληρονομιάς των αδέσποτων σκυλιών από τους εξοργισμένους καταστηματάρχες.

* Η αφηρημάδα/αδεξιότητα των πεζών (ποιητών, απρόσεκτων κ.ά.) που επαναλαμβάνεται -η αδεξιότητα άλλωστε είναι από μόνη της αστεία.

* Η επίμονη επιθυμία του αφηγητή να ορμήσει στη γυάλινη πυραμίδα κάθε φορά που αντικρίζει την «αυθάδη» έκθεση γυαλικών στα πεζοδρόμια.

Το πέσιμο, το γκρέμισμα, η χιονοστιβάδα όπως αποκαλεί ο Bergson το αιφνίδιο σώριασμα ανθρώπων και πραγμάτων:

* Πέφτουν οι διαβάτες, οι ανυποψίαστοι πεζοί.

* Σωριάζονται τα γυαλικά, καταρρέει η πυραμίδα.

Η αντιστροφή/ το παράδοξο:

* Αντί για πεζούς βλέπεις στα πεζοδρόμια σκυλιά και εμπορεύματα (έχει αντιστραφεί η φυσική τάξη)

* Η επιδεξιότητα χαρακτηρίζει τα ζώα και όχι τους ανθρώπους.

Το κωμικό των λέξεων : Εδώ το κωμικό το δημιουργεί η ίδια η γλώσσα. Ό,τι είναι το οφείλει στη δομή της φράσης ή στην επιλογή των λέξεων. Γι' αυτό είναι δύσκολη και η μετάφρασή του από τη μια γλώσσα στην άλλη (Bergson, 87).

Η υπερβολή / η μεγαλοποίηση:

Οι υπερβολικά λεπτομερείς περιγραφές σκηνών, καταστάσεων και συναισθημάτων.(βλ.κείμενο)

Η υπερβολή είναι κωμική όταν παρατείνεται και προπάντων όταν είναι συστηματική. Αυτό πετυχαίνει τόσο πολύ να φέρει γέλιο, ώστε μερικοί συγγραφείς έφτασαν να ορίσουν το κωμικό με τη μεγαλοποίηση.

Η μετατόπιση του κοινότοπου σε επίσημο.

Στο κείμενο του Ροΐδη, το «βαρύγδουπο» ύφος της περιγραφής της φυσικής ανάγκης των σκύλων, ύφος που θυμίζει σοβαρή πραγματεία ζωολογίας και φυσιολογίας της εποχής, προκαλεί γέλιο. Το οικείο, το επουσιώδες, το ασήμαντο, μια συμπεριφορά αχρεία, μια κατάσταση άκοσμη, όπως εδώ η φυσική ανάγκη των σκύλων, παρουσιάζεται με πολύ επίσημο τρόπο, με ορολογία αυστηρού επιστημονικού εγχειριδίου σαν να πρόκειται για κάτι μεγάλο και σπουδαίο. Αυτή είναι η λεγόμενη «μετατόπιση», κυρίως από κάτω προς τα πάνω. Ο Ροΐδης χρησιμοποιεί πολύ σοβαρό τόνο για κάτι πασιδηλα κοινό –τη φυσική ανάγκη των σκύλων και την έλξη τους από τα εμπορεύματα–στόχους.

Οι γλωσσικές επιλογές (η χρήση μεγαλόστομων και εντυπωσιακών εκφράσεων) και τα **εκφραστικά μέσα** του Ροΐδη (προσωποποιήσεις/ παρομοιώσεις / μεταφορές) ενισχύουν ακόμα περισσότερο την αστεία ατμόσφαιρα»: **μεγαλόπρεπα καρπούζια / ροδόχροα καρπούζια / ποτιστική μανία / οι σκύλοι έχουν ευκινησία σχοινοβάτου, τα πεζοδρόμια για τα πόδια των ανθρώπων όπως η μύτη για τη στήριξη των γυαλιών, παρουσιάζει τον εαυτό του σαν ομηρικό ήρωα** (βλ. Θεματικά κέντρα «το αστείο / το γέλιο), την παράνοια που επικρατεί. **μάταιες οι προσπάθειες των καταστηματαρχών αλλά παρ' όλα αυτά δεν αποσύρουν από το πεζοδρόμιο τα εμπορεύματά τους. Η εμμονή τους να καταλαμβάνουν τα πεζοδρόμια διαιωνίζει το πρόβλημα για τους πεζούς αλλά και για τους ίδιους – οι επαναλαμβανόμενες καθημερινές σκηνές κυνηγητού καταντούν κωμικές και γραφικές– παρ' όλα αυτά οι καταστηματαρχές παραμένουν αδιόρθωτοι, είναι στενοκέφαλοι. Ποιος θα δώσει τη λύση; Ένας σκύλος. Ίσως η πλήρης καταστροφή –ανίδεον χάος συντιμμάτων– να τους κάνει να βάλουν μυαλό. Εδώ εκφράζεται η γενικότερη στάση του Ροΐδη ευρωπαϊκή του συνείδηση δεν μπορούσε να δεχτεί συμπεριφορές και χειρισμούς των συμπατριωτών του, οι οποίοι εξαιτίας της στενοκεφαλιάς τους δεν μπορούσαν να εξασφαλίσουν ούτε καν τα αναγκαία μιας στοιχειωδώς**

πολιτισμένης ζωής, όπως οι υγιεινές συνθήκες διαβίωσης.

Η καταλυτική έως καταστροφική κριτική ήταν για αυτόν το μόνο μέσο, το μόνο όπλο, με το οποίο θα μπορούσε ίσως να αφυπνίσει τη συνείδηση των συμπολιτών του... Προς το τέλος της ζωής του, απογοητευμένος από ανθρώπους που τον πρόδωσαν, μιλούσε σχεδόν με περιφρόνηση για πρόσωπα και πράγματα (... όποιος πιστεύει ότι μπορεί να διορθώσει το ρωμέικο ομοιάζει σε γελοιότητα με αυτόν που προσπαθεί να τετραγωνίσει τον κύκλο) . Η κριτική του παύει να είναι «σωφρονιστική» αλλά έχει γίνει πλέον «καταστροφική» (Α. Αγγέλου).

Σατιρίζει τη στενοκεφαλιά, την κακογουστιά, την έλλειψη σεβασμού προς τους άλλους, το χαμηλό επίπεδο πολιτισμού, την έλλειψη στοιχειωδών συνθηκών υγιεινής, ακόμα τους αφηρημένους ποιητές... (Εδώ φαίνεται η αντίδρασή του στον ρομαντισμό και στις υπερβολές του: σατιρίζει την αφηρημάδα των ποιητών, τις ονειροφαντασίες τους, την απουσία επαφής τους με την πραγματικότητα). Διαθεματικές έννοιες – Θεματικά κέντρα

Το ροΐδειο ύφος

Όπως και ο Κοραΐς έτσι και ο Ροΐδης είχε διακρίνει τη γλώσσα από το ύφος. Το ύφος το συλλαμβάνει ως καλλιτεχνική παρέκκλιση από τη νόρμα, από τον κανόνα.

Το καλό ύφος ταυτίστηκε με το «παρά προσδοκίαν γράφειν, δηλαδή με την ανατρεπτική χρήση του λόγου. Ο Δ. Δημηρούλης παρατηρεί σχετικά με το κειμενικά είδη με τα οποία αχολήθηκε ο Ροΐδης: Όπως ο Κοραΐς κινείται ανάμεσα στα όρια των ειδών, λογοτεχνία, χρονογράφημα, κριτική, ιστορική μελέτη, δοκίμιο. Δεν θεωρήθηκε ποτέ καθαρός λογοτέχνης, αλλά λόγιος που σε συγκεκριμένες στιγμές του βίου του πειραματίστηκε με τη λογοτεχνική γραφή. Τα πεζογραφήματά του μοιάζουν με μεταμφιεσμένες πραγματείες. Τα κείμενά του συνιστούν πρωτότυπες αφηγηματικές προτάσεις. Η ειρωνική παραποίηση, η εσκεμμένη υπερβολή, η αφηγηματική αποστασιοποίηση, όλα ανήκουν στη ροΐδεια ευφυολογία και το σπάνιο ύφος (Δημηρούλης, ό.π. 195 κ.ε.).

Η γλώσσα

Στο έργο του Ροΐδη επικρατεί η γλώσσα που ίσχυε για όλη την αφηγηματική επιφυλλιδογραφία της εποχής: η λόγια γλώσσα κυριαρχεί ακόμα και στους διαλόγους, εκτός από τις περιπτώσεις όπου μιλούν αγράμματοι άνθρωποι του λαού.(Μουλλάς 27). Ιδιαίτερη φροντίδα για τη γραφή, επιμένει στις ορθές γλωσσικές χρήσεις συσσωρεύει ομηρικές, αρχαϊκές, σπάνιες λέξεις και παραθέτει άφθονα συνήθως αμετάφραστα λογοτεχνικά χωρίς Γάλλων κατά κανόνα λογοτεχνών. (Μουλλάς, 37).

Υπήρξε υποστηρικτής του Ψυχάρη. Αλλά στην αντιμετώπιση του γλωσσικού

προβλήματος οι ιδέες του συγγένευαν με αυτές του Κοραή. Τα στοιχεία της καθαρεύουσας δε γίνεται να απορριφθούν τώρα τουλάχιστον από τη γραπτή γλώσσα. Αυτά που πρέπει να απορριφθούν είναι οι βαρβαρισμοί τα ασυμβίβαστα προς το λόγο στοιχεία που είχαν βάλει στη γλώσσα οι αττικιστές. Ήθελε καθαρεύουσα λαφρωμένη από αττικισμούς, εύληπτη και ευμάθητη και σχετικά ομαλή ώσπου να φτάσουμε στη δημοτική. Πίστευε σε ένα είδος συνάντησης εις το μέσον της κλίμακος όπως την ονειρευόταν και ο Κοραής. Η καθαρεύουσα ολοένα απλοποιούμενη αποβάλλοντας τα νεκρά στοιχεία της και η δημοτική ολοένα πλουτιζόμενη με στοιχεία της καθαρεύουσας. Η γλώσσα του είναι λοιπόν η πολύ απλή καθαρεύουσα, κυρίως από το 1980 και μετά (1891-1901)(Παράσχος,32).

Ο Ροΐδης έγραφε όχι ένεκα της αγάπης του προς την καθαρεύουσα αλλά ακριβώς ένεκα του μίσους της κατ' αυτήν. Αναγνωρίζει την ανάγκη της καθαρεύουσας και συμβουλεύει την επανάσταση ήρεμο, βραδεία, βαθμιαία. Φανταζόταν τη γλώσσα σαν μια μεγάλη σκάλα που έπρεπε οι δύο άκρες της να συναντηθούν, από τη μια άκρη η αρχαία γλώσσα των αττικιστών θα έπρεπε να αποβάλει σχολαστικισμούς και αρχαιοπρεπή στοιχεία ξένα προς το λαϊκό γλωσσικό αίσθημα και από την άλλη η δημοτική τις ακρότητές της. Οι απόψεις του θυμίζουν το μεγάλο λόγο του διαφωτισμού τον Κοραή, τον οποίο ο Ροΐδης θαύμαζε.

Ø Συμπληρωματικές εργασίες:

1. Σε ποια σημεία ο αφηγητής εξομολογείται τις κρυφές του επιθυμίες; Γιατί διστάζει να τις πραγματοποιήσει;
2. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες μεγαλουπόλεις από τα αδέσποτα σκυλιά και από την καταπάτηση των πεζοδρομίων;
3. Εάν ως χρονογράφημα ορίζουμε το λογοτεχνικό είδος του πεζού λόγου που είναι πάντοτε σύντομο, αντλεί τα θέματά του και σχολιάζει την τρέχουσα, επίκαιρη πραγματικότητα, μπορούμε να εντάξουμε στο είδος αυτό τα "Υαλοπωλεία";

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Είμαστε ό,τι... οι δρόμοι μας(Τασούλα Καραϊσκάκη, εφημ. Καθημερινή, Μόνιμες στήλες, 12- 5-2006)

Κάθε αθηναϊκή μέρα γεννιέται μέσα στην παράνοια της τυφλής βιασύνης και το κυκλοφοριακό χάος και σβήνει μέσα στο ρυπαρό «κορεσμό» των δημόσιων χώρων και το αδιέξοδο της στάθμευσης. Ωστόσο, αν και πάσχοντες, δεν αντιδρούμε, δεν απαιτούμε μια θεραπεία από τα επακόλουθα της «ασθένειας» που κατατρώνει τις ώρες μας. Δεν θέλουμε με κανένα τρόπο να εγκαταλείψουμε την ακριβοπληρωμένη βολή μας. Εγωιστικά και κοντόθωρα βάζουμε καθημερινά το λιθαράκι του παραλογισμού, της αυθαιρεσίας, της διάλυσης στην κοινή μας ζωή, ακυρώνοντας κάθε προσπάθεια για ανθρώπινη επιβίωση.

Και η τραγωδία στους δρόμους συνεχίζεται. Ως πεζοί δίνουμε τη μάχη του ασφαλούς βαδίσματος, παλινδρομώντας από το οδόστρωμα στα στενά κακοφτιαγμένα πεζοδρόμια, ανάμεσα σε παρκαρισμένα αυτοκίνητα και δίκυκλα, τραπεζοκαθίσματα, ξεχασμένα μπάζα, σκουπίδια, λακκούβες. Ως εποχούμενοι μπουσουλάμε αργά ανάμεσα σε διπλο- και τριπλο-παρκαρισμένα αυτοκίνητα, αιφνιδιαζόμαστε από απρόσμενες αντικανονικές στάσεις μπροστινών οχημάτων, μένουμε για ώρα (σχεδόν αδιαμαρτύρητα) πίσω από σταματημένα φορτηγά που ξεφορτώνουν εμπορεύματα εκτός ωραρίου τροφοδοσίας καταστημάτων (προβλήματα δημιουργούνται ακόμη κι όταν τηρείται το ωράριο). Μέχρι 8% παραπάνω επιβάρυνση στην κυκλοφορία προκαλούν τα φορτηγά που τροφοδοτούν τα μαγαζιά σε ώρες αιχμής, δημιουργώντας τριτοκοσμικές καταστάσεις στην πόλη. Τι θα έπρεπε να γίνει; Η τροφοδοσία να πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια της νύχτας, σε ειδικές ζώνες εισόδου και στάθμευσης, όπως γίνεται σε όλες τις πολιτισμένες χώρες του κόσμου κι όπως γινόταν κατά τον ολυμπιακό Αύγουστο του 2004. Αλλά προβάλλεται πάντα το πρόσχημα του ελλιπούς κράτους - δεν μπορεί να υπάρξει επαρκής έλεγχος (λογιστικός, φορολογικός) στις συναλλαγές αυτού του τύπου μεταμεσονύχτια.

Καταστάσεις που επιβεβαιώνουν ότι είναι... προνόμιο να ζεις σ' αυτόν τον τόπο, όπου οι ίδιες οι Αρχές μεροληπτούν· χαρίζεται ο αστυνόμος, ρουσφετολογεί ο δήμαρχος, δημηγορεί ο πολιτευτής... Στο 55% των δρόμων της Αθήνας η κυκλοφορία των οχημάτων γίνεται μόνο σε μία λωρίδα λόγω παράνομης στάθμευσης. Στο λεκανοπέδιο πραγματοποιούνται 1,6 σταθμεύσεις αυτοκινήτων, από τις οποίες το 80% στους δρόμους (παράνομα, κυρίως). Για τα 2,5 εκατ. Ι.Χ. του λεκανοπεδίου διατίθενται μόνο 265.000 θέσεις πάρκινγκ σε δημόσιους ή ιδιωτικούς χώρους. Σε οργανωμένα πάρκινγκ καταφεύγει μόνο το 2% των οδηγών.

Η αστυνόμευση δεν είναι μεθοδευμένη και συστηματική, παρά μόνον εισπρακτική. Δεν υπάρχει πρόγραμμα επιλεκτικού ελέγχου σε φορτωμένους δρόμους, στροφές λεωφορείων, ράμπες για τη διευκόλυνση ατόμων με κινητικά προβλήματα. Σε κάποιες περιπτώσεις μοιάζει να βολεύει η ελεγχόμενη παρανομία (και όχι η εξάλειψή της), αφού τα έσοδα είναι πολλά από τις κλήσεις

- οι οδηγοί της Αττικής πληρώνουν κατ' έτος περί τα 25 εκατ. ευρώ για παράνομη στάθμευση.

Είναι ν' αναρωτιέται κανείς γιατί η Πολιτεία καθυστερεί τόσο πολύ να κατασκευάσει νέα πάρκινγκ και σταθμούς μετεπιβίβασης, γιατί δεν ενθαρρύνει τους ιδιώτες που ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν ιδιωτικούς σταθμούς αυτοκινήτων. Γιατί δεν βρίσκει λύσεις για τις πυκνοδομημένες περιοχές όπου η ζήτηση καλπάζει και οι πολίτες δεν έχουν άλλες επιλογές. Φταίει μόνο η ανοργανωσιά, η ανεπάρκεια ή παρεισφρέει, όπως και αλλού, η ιδιοτέλεια και η πώρωση;

ΜΙΣΑΗΛΙΔΗΣ ΝΙΚΗΤΗ